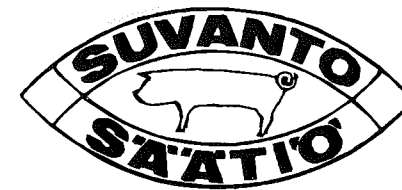

SUVANNON

SEUTU

SUVANNON YMPÄRISTÖN
KOTISEUTULEHTI

Tunnelmia vuodelta 1909: pikkupoika Sulo Kekki Patamäen portilla Vieno ja Armas Maasalon kyydittämänä. Kuva liittyy Sulon sisaren Helmi Hyrkäksen elämänkertaan: sivut 10-15.

Vanhat postikortit kertovat:
sivuilla 5, 8 ja 15
Esko T. Koirasen
korttikokoelman otoksia.

Sakkola osana Kalevalan
syntyyn: sivut 6-8

N:o 2 • 1999

MAALISKUU

Museo-hanke etenee: sivut 2 - 4

TOIMITUKSEN TUOLI

Perinne on asia, joka koskettaa meistä jokaista. Jokaisella on sukujuuren- sa, kotona koetut tavat ja perheen perinteet, tavaratkin – laajentuen aina heimon ja kansan käyttäytymismalleihin, edesottamuksiin, elämäntapoihin. Nämä asiat ympäröivät meitä koko ajan ja kulkevat mukamme kuin huomaa- matta, asiaa ajattelemta.

Osa on jo ottanut kunniakkaaksi ta- voitteekseen tallentaa perheensä ja su- kunsu perinnettä, niin henkistä kuin ai- neellista. Toiset taas ovat kiinnostuneet asiasta vasta sitten, kun ketään ei ole enää kertomassa tarinoita ja selvittä- mässä esineiden ja tavaroiden alkupe- rää ja käyttötarkoitusta. Mutta tässä- kään vaiheessa ei ole toivotonta tart- tua työhön – menneisyyttä voi selvi- tellä vaikkapa sukututkimusten avul- la ja ylipäättään heimonsa kulttuuriin ja historiaan perehtymällä. Sukuseuro- jen synty on tästä hyvänä esimerkki- nä.

Suvanto-Säätiö on virittelemässä laa- jamittaista perinteenkeruuta, johon on etsitty ja löydettykin valtakunnallinen rahoituskanava. Tähän työhön kutsu- taan nyt mukaan kaikki karjalaisuudes- ta ja sakkolalaisuudesta kiinnostuneet tahot ja yksityishenkilöt. Kun Sakko- la-museo syntyy, jatkaa Sakkolan pi- täjä ihmisineen ja heidän jälkipolvi- neen elämistä tässä päivässä ja tulevai-

suudessa.

Käynnistymässä olevasta hankkees- ta tiedotetaan jatkossakin Suvannon Seudun sivuilla, kerrotaan toimintaoh- jeita ja yhteyshenkilöitä. Tämän maa- liskuisen numeron lähtiessä kirjapai- noon odotettiin vielä virallista silaus- ta asialle, mutta seuraavassa numeros- sa pitäisi jatkotoimenpiteitä olla jo li- sää selvillä.

Suvannon Seudun vuoden toinen numero onkin omistettu eritoten perin- neasioille, näin pääsiäisenpyhiä odo- tellessa. Esillä on muun muassa ajatus- sia Kalevalasta Suomen kansallisee- poksen 150-vuotisjuhluvuonna. Sa- moin lukija pääsee matkaamaan men- neisiin vuosikymmeniin huutolaisty- tön elämäntarinan myötä. Kuvallisia muistoja välittyy Esko T. Koirasen ke- räämästä postikorttikokoelmasta Sak- kolan mailta ennen rajaa siirtäneitä sotavuosia.

Mutta maailma muuttuu ja ihmisten elämänmeno sen mukana. Uudet muo- dot ja toimintatavat tulisi hyväksyä osana kehitystä ja nykypäivää - kuten tietotekniikan hyödyntäminen ja asi- oiden esittäminen ja muokkaaminen sellaiseksi, että myös nuorempien ja tulevienkin sukupolvien kiinnostus herätetään ja pidetään yllä. Kulaiset muistot, kirjat, kuvat ja patsaat puo- lustavat paikkaansa perinteiden vaali- misessa ja menneiden polvien kunni- oittamisessa, mutta tätä työtä voidaan tehdä myös uudenaikaisemmin kons- tein: kummankaan toista väheksymät- tä.

Kevään odotuksiin

Marjo Ristilä-Toikka

SUVANNON SEUDUN VUOSIKERRAT

ovat yksi, mikä museo- työryhmää kiinnostaa. Onko jollakulla vielä tal- lessa kaikki ilmestyneet lehdet? Yhteyttä voi ottaa vaikkapa lehden toimitukseen.

Naisten kynästä

Karjalainen muistelukulttuuri on yhä vahvoissa kantimissa, sen osoitti karjalaisen naisen elämä- kertakeruun sato. Karjalan liiton julistamaan kilpailuun tuli tekste- jä 236 kirjoittajalta, liki 6000 kä- sikirjoitusliuskaa.

Parhaimmista palkittiin 16 kä- sikirjoitusta. Elämäkertakeruun kantavina teemoina olivat kerto- mukset karjalaisista äideistä, sel- viytyjistä. Mukana oli omaelämä- kertoja, lapsuuskuvauksia sekä tarinoita lähisuvun naisista.

Palkintojenjakotilaisuus pidet- tiin Karjala-talolla 27. helmikuu- ta. Samalla julkistettiin FT Aino Rätty-Hämäläisen teos Karjalan tyttäret.

Elämäkertakeruun aineisto tulee tutkijoiden käyttöön.

SUKUSEURA IEVALOISET tiedottaa: SUKUKOKOUS on 13.5.1999

Hollolassa, alkaen klo 10. Hollolan kirkossa.

Bussikuljetus Orivedeltä

Tampereen kautta.

Tervetuloa!

Tied. puh. 03-3351731.

Kokouksesta tarkemmin seuraavassa lehdessä.

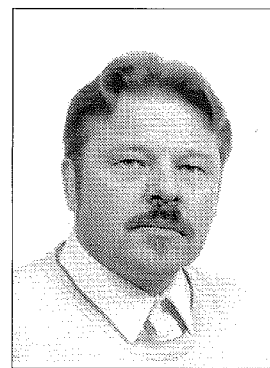
Virpojaiset

Virkki-Käsityömuuseumilla Helsin- gissä, Karjala-talolla, vietetään perinteiset virpojaiset palmusun- nuntaina 28. maaliskuuta klo 13- 15.

Kevättalven perinnetapahtumiin ovat kuuluneet Kalevalaan liity- vä tilaisuus sekä käsityöpäivä työnäytteineen.

PAUKUN PALSTA

Su- van- to Sääti- ön toi- minta on ollut aina vilkasta, mutta nyt 1990-lu- vulla sen toimin- taan on tullut lisävivahteita.

Neuvostoliiton olemassaolon ai- kana säätiön toiminta tapahtui yk- sinomaan nykyisen Suomen rajo- jen sisäpuolella ja keskittyi enim- mäkseen menneen kulttuurin tal- lentamiseen ja sakkolalaisten ta- pojen ja perinteen säilyttämiseen tuleville sukupolville.

1990-luvulla on edelleen toimit- tu samojen periaatteiden mukai- sesti kuin aikaisemminkin, mutta nyt on sakkolalaista perinnettä elvytetty myös pakkoluovutetus- sa Sakkolassa. Sakkola-juhlia on edelleen vietetty vuoron perään niissä kunnissa, joihin sakkolalai- sia asutettiin ja joissa sakkolalaista asutusta on runsaasti. Säätiön 50- vuotisjuhla päästiin viettämään jo Sakkolassa.

Suvanto Säätiö on pystyttänyt vuosikymmenen alkupuolella muistopaaden Sakkolan kirkon rappusille muistuttamaan sekä suomalaisia turisteja, että venä- läisiä asukkaita siitä, että sillä pai- kalla sijaitsi suomalainen kirkko ja että se on edelleen sakkolalais- ten pyhää maata. Viime kesänä saatiin päätökseen pitkä prosessi siitä, että saimme osittain vanhois-

ta, entisen sankaripatsaan osista ja uusista antrealaisista kivistä, koottua sankaripatsaan uudelleen Sakkolan kirkkotarhaan venäläi- siltä vuokratulle alueelle. Siellä meillä on pala omiin tarkoituk- siimme pyhitettyä maata venäläis- ten hallitsemien maiden keskellä.

Ensi kesänä on tavoitteena sa- neerata Petäjärven emäntäkoulun tontilla Hovinkylässä sijaitseva lahjoitusmaatalonpoikien muisto- merkki.

Työtä siis riittää siellä oikeassa Sakkolassa, mutta myös kotirin- tamalla on tarkoitus panna tuule- maan. Tavoitteena on kahden seu- raavan vuoden aikana saada ai- kaiseksi ajanmukainen ja nykyistä tekniikkaa hyödyntävä Sakkola- museo Lempäälän museoraitille.

Toimittaja Juha Kuisman ideoi- masta museo-hankkeesta on kir- joitettu toisaalla tässä lehdessä ja siitä tullaan kirjoittamaan vielä useassa Suvannon Seudussa täs- tä eteenpäinkin. Kaikkien sakko- lalaisten apua tarvitaan, jotta saamme kunnollisen museon ai- kaiseksi.

Säätiön toimintaa on arvosteltu monin tavoin varsinkin siitä, mitä olemme tehneet venäläisten hal- litsemassa Sakkolassa. Monet oli- vat sitä mieltä, että meidän ei pi- täisi mennä vieraisiin nurkkiin 50- vuotisjuhlamme pitämään, mut- ta käsittääkseni kaikki, jotka osal- listuivat Sakkola-juhlaan Sakko- lan kirkolla ja Kiviniemen kosken partaalla, olivat tyytyväisiä juhlan onnistumiseen.

Myöskään muistomerkkien pys- tyttämistä eivät kaikki ole hyväk- syneet eivätkä sitä, että olemme vuokranneet – tosin ilman mitään rahallista korvausta – itsellemme palan kirkkomaata.

Jotkut ovat paheksuneet huma- nitaarisen avun viemistä entisen

Sakkolan alueelle. Meitä on mo- neksi ja toiset ovat eri mieltä kuin toiset. Minäkin olen kahta mieltä avun viemisestä Venäjälle ja eri- tyisesti sille alueelle, minkä Neu- vostoliitto meiltä riisti. Toisaalta en hyväksy sitä, että avustamme ros- voja, jotka anastivat meiltä esi-isi- emme maat ja tulivat meidän ta- loihimme ja viljelemään meidän peltojamme.

Mutta toisaalta ihmisiä ne ovat venäläisetkin ja hädässä olevaa pitää auttaa. Säätiön tarkoitukse- na on kaikin tavoin luoda ystäväl- liset ja luottamukselliset suhteet Sakkolan nykyisiin asukkaisiin ja venäläisiin hallintovirkamiehiin. Näin meidän on paljon helpompi tehdä kotiseutumatkojamme ja vierailia entisillä kotipaikoillam- me.

Tämä uusi ystävyys ei perustu mihinkään virallisiin liturgioihin eikä paktoon. Sen on oltava mo- lemmipuolisesti vapaaehtoista ja rakentavaa. Sen pitää perustua yksittäisten ihmisten todelliseen ystävyyteen ja rehellisyyteen.

Oma henkilökohtainen lähiaiko- jen tavoitteeni on, että me suoma- laiset voisimme jonain päivänä ostaa omaksemme palan maata esi-isiemme mailta ja rakentaa sin- ne vaikkapa kesämökin.

Pidemmän ajan tavoitteeni on se, että saisimme Karjalan takaisin Suomen yhteyteen. Kumpikaan tavoite ei voi toteutua pakolla tai uhittelulla, vaan molemmipuoli- sen luottamuksen, vapaaehtoisuu- den ja yhteistyön pohjalta. Pakol- la tai aseiden voimalla emme voi koskaan saada Karjalaa takaisin – emme ole koskaan aikaisem- minkaan saaneet.

Hannu J. Paukku

Suvanto-Säätiön
valtuuskunnan puheenjohtaja

Hanke Sakkola-museon aikaansaamiseksi etenee

Kotiarkistoissa kullantarvoista materiaalia keräykseen

Hanke karjalaisen ja erityisesti Sakkolan perinteen vaalimiseksi ja perin-
nemuseon aikaansaamiseksi on käyn-
nistymässä. Projektin nimetty työryh-
mä on kokoontunut ensimmäisen ker-
ran, ja virallista päätöstä hankkeen ra-
hoituksesta odotellaan minä hetkenä
hyvänsä.

Hankkeen budjetti on 200 000 mark-
kaa, mikä on tarkoitus rahoittaa Suo-
messä meneillään olevan ns. Kantri-
projektin Pomo-ohjelman kautta.
(Pomo = Paikallinen omaehtoinen maa-
seudun kehittämisohjelma).

- Ensi vaiheessa perinteentallenta-
mishankkeessa tähdätään yhden mu-
seohuoneen kokoamiseen, mutta pit-
kässä juoksussa laajempaan omaan
museokokonaisuuteen, summaa han-
ketta valmistellut Juha Kuisma.

Museon sijoituspaikaksi on alusta-
vasti kaavailtu Lempäälässä jo olemas-
saolevaa museoraittia, ja yhteyksiä on
otettu sekä Lempäälä-Seuraan että
Lempäälän kuntaan.

- Museo tulee olemaan elävä ja elä-
myksellinen. Yhtenä vetonaulana
muun muassa Antti Rokan eli Viljam
Pylkkään elämänvaiheet. Muita tun-
nettuja sakkolalaisia ovat runonlaula-
ja Larin Paraske, Maasalonsäveltäjä-
suku sekä maratoonari Veikko Karvo-
nen.

Suunnittelussa käytetään apua mu-
seoalan asiantuntijoita.

- Tärkeä osa elävyyttä tulee olemaan
muistojen nauhoittaminen ja sakkola-
laisten videoiminen. Museosta voi-
daan rakentaa elävä laittamalla aineis-
tona esille niin kuvaa, ääntä kuin fil-
miä ja muutakin nykYTEKNIikkaa hy-
väksikäyttäen. Aineistoa kootaan myös
kotisivuille internetiin, visioi Kuisma.

Museohuoneen perustamista on kaa-
vailtu jo tulevalle kesälle 1999, mikä-
li hanke onnistutaan aloittamaan piak-

koin. Myös työntekijä – esimerkiksi
historian tai kulttuurin opiskelija –
palkataan kesäksi työhön.

Museoon kootaan kaikkea Sakkolas-
ta kertovaa materiaalia – kuten valo-
kuvia, ilmavalokuvia, nauhoitteita, fil-
mejä, karttoja, Suvannon Seudun vuo-
sikerrat, Sakkolasta kertovat kirjat ja
tutkimukset, evakkomatkalle mukaan
tulleita esineitä yms.

Monella yksityishenkilöllä on koto-
naan koottuna museoon sopivaa aineis-
toa. Hankeryhmä uskoo, että aineistoa
nyt myös helpommin annetaan, kun on
selvä kohde, mihin ja miten perinne-
materiaali tallennetaan.

- Museohanke vahvistaa karjalaisuus-
den kokemista myönteisenä kulttuuri-
tekijänä sekä Tampereen seutukunnal-
la että kaikkien niiden keskuudessa,
joiden vanhemmilla tai isovanhemmil-
la on sakkolalaiset juuret. Elävän mu-
seon muodossa myös Sakkolan pitäjä
elää senkin jälkeen kun viimeinen Sak-
kolassa syntynyt on poissa. Historial-
lisesti aika on juuri oikea Sakkolasta
kertovien asioiden tallettamiseen;
vuonna 1939 Sakkolassa ripille pääs-
seet ovat vuonna 1999 75-vuotiaita,
muistuttaa Kuisma.

Perinteen tallentamisessa ollaankin
liikkeellä kriittisellä hetkellä – esimer-
kiksi Tuntemattoman sotilaan sankari-
hahmon, Viljam Pylkkään suunniteltu
haastattelu jäi tekemättä, kun Pylkäs
helmikuussa kuoli.

- Jos Sakkolasta ei ole enää lapsuus-
muistoja ja oman suvun muistelijat
ovat kuolleet, voi kiinnostuksen koh-
distaa vaikkapa sukututkimukseen ja
kokonaisuutena Sakkolan pitäjään:
historiallinen Sakkola oli vilkas ja elin-
keinoiltaan monipuolinen maalaispi-
täjä. Hanke tuottaa varmasti myös ta-
pauskohtaista tietoa monitoimisesta ta-
lonpoikauskulttuurista.

Kantri-rahoitus edellyttää hankkeel-
ta myös paljon talkootyötä. Niinpä
kaikki perinteen tallentamiseen käytet-
tävä aika tulee merkitä muistiin talkoo-
tunteina, koska se on hankkeeseen sat-
tattavaa omaa pääomaa.

- Kaikki, vaikkapa muisteluillat, jois-
sa tapahtumia kirjataan muistiin. Jokai-
nen läsnäolija merkitään erikseen tal-
koolaiseksi ja laitetaan ylös hänen te-
kemänsä tunnit.

Kotiarkistojen odotetaan siis aukea-
van, vaikkakin osa muistoesineistä ja
esimerkiksi valokuvista on varmasti
kadonnut taivaan tuuliin muun muas-
sa perikuntien heitettyä itselleen mi-
ttänsanomaton tavaraa pois. Toisaal-
ta taas tiedetään olevan kotiarkistoja,
joita voisi nimittää jopa kotimuseoik-
si, joihin on huolella ja järjestelmälli-
sesti perinneaineistoa talletettu.

Suvannon Seudussa tullaan jatkossa
antamaan ohjeita ja toivomuksia han-
keen eteenpäin viemiseksi. Suunnitel-
missa on muun muassa kyselylomake,
jonka avulla voitaisiin kartoittaa, mitä
aineistoa on tarjolla. Kerralla ei kaik-
kea ole mahdollisuus ottaa vastaan,
mutta materiaalinkeruun ohella tärke-
ää on saada dokumentoitua tietoa ole-
massaolevasta aineistosta.

Hankeryhmään on nimetty Suvanto-
Säätiöstä vastuhenkilöinä Hannu
Turkkinen ja Hannu J. Paukku, sekä
työryhmän Matti Naskali, Yrjö Raas-
ka, Sirkka Kuuppo, Juha Kuisma, Mar-
jo Ristilä-Toikka ja Haparaisten nuoriseuran edustaja. Ensimmäisessä
kokouksessa seuraa edusti Haparaisten
puheenjohtaja Ilpo Viskari. Myös Su-
vanto-Säätiön puheenjohtaja Esko
Kallinen voi osallistua työryhmän
kokouksiin. Yhteyshenkilöihin kuuluu
myös Sakkola-Seuran puheenjohtaja
Eila Aro Espoosta.

Kiviniemen koskea alhaaltapäin katsottuna. Molemmat kuvat kuuluvat Esko T. Koirasen vanhojen sakkolalaisten postikorttien kokoelmaan.

Sakkolasta löytyi satamäärin runoja -
Larin Paraske ehkä maailman kuuluisin runonlaulaja

150-vuotias kansalliseepos kasvualustana suomalaiselle kulttuurille

Ensimmäinen Kalevala Elias Lönnrotin toimittamana ilmestyi vuonna 1835. Neljätoista vuotta myöhemmin tekijä lisäsi Kalevalaan runsaasti kansanrunoja ja näin syntyi Uusi Kalevala 1849. Tämän teoksen kunniaksi vietetään parhaillaan Kalevalan 150-vuotisjuhlavuotta.

Ainoastaan Suomi viettää kansalliseepoksensa omaa juhlapäivää, vaikka muillakin vastaaventyypisiä eepoksia on. Kalevala on käännetty kymmenille eri kielille, osittain jopa sadalle. Englanniksi koko eepos on käännetty neljästi.

Vaikka Kalevalaa ei voida pitää virallisena historiankirjana, on se kuitenkin muinaiseen suomalaiseen perintöön liittyvä eepos.

- Historiallinen perintö on siinä, että Kalevalan runoissa oli Suomen myytinen, taruihin perustuva historia. Eihän Suomella ollut varsinaisesti omaa valtiollista historiaa. Olimme olleet Venäjän suuriruhtinaskunnan alla ja ennen sitä osa Ruotsia, toteaa perinteentutkimuksen professori Seppo Knuuttila Joensuun yliopistolta.

- Kun Kalevala ilmestyi, monikaan ei osannut lukea, eikä kirja ollut mikään myyntimenestys. 500 kappaleen painos lojui pitkään varastossa, mutta silti ymmärrettiin, että maahan oli saatu kirjallisuuden kieli ja toisaalta myytinen historia.

Valtaosa Kalevalan runoista on kerätty Karjalasta. Ensimmäisen aineiston Lönnrot keräsi pääosin Vienan-Karjalasta ja Inkeristä. Kannas jäi tällöin vähemmälle huomiolle.

Kannas oli kuitenkin rikas kansanrunoistaan ja lauluistaan. Varhaisimpia Etelä-Karjalan runouden muistiinpanoja on käräjäpöytäkirjoista. Vuonna 1687 kirjuri talletti Sakkolasta käärmeen pistoon tarkoitetun loitsun, jossa pyydetään, että Herra Kiesus ottaisi mettä Mettolasta ja toisi simaa suusaan käärmeen repimään reikään. Sakkolainen esittäjä kertoi oikeudelle käyttäneensä 20 vuotta loitsua, josta oli sitten joutunut tuomarin eteen.

Runonkeruumatkoja alettiin tehdä myös Kannakselle. Vuonna 1847 on talletettu muun muassa Pyhäjärveltä 22 runoa. Hiukan myöhemmin runonkerääjät H.A. Reinholm ja K.M. Forsberg kiertelivät Laatokan länsirannan pitäjissä. Sakkolasta he saivat 280 runoa ja 10 satua, Pyhäjärveltä 12 runoa ja lisäksi 11 runoa jommastakummasta em. pitäjistä.

1850-luvulla liikkunut Aug. Ahlqvist kiersi Kannasta toverinaan Kaarlo Slöör. Saalis oli yhteensä peräti 464 laulua.

Ahlqvist kirjoittaa matkakertomuksessaan:

- Vanhoja runoja eli niiden kaltaisia ei eteläisessä osassa Viipurin läänä löy-

dy muualla kuin Pyhäjärven, Sakkolan ja Raudun pitäjissä.

Suurimpiin runonkerääjiin kuuluu pastori Neovius Sakkolasta, joka varsinaisesti löysi Larin Parasken - kenties koko maailman tunnetuimman runonlaulajan. Paraske on jättänyt jälkipolville 1342 runoa käsittävän aarteiston. Neoviuksen kokoelmissa Sakkola oli ymmärrettävästi parhaiten edustettuna, mutta tekstejä oli myös Pyhäjärveltä, Räisälästä, Raudusta, Hiitolasta ja Kirvusta.

Kalevalaa juhlitaan ympäri maailmaa

Kalevalan juhlavuoden tapahtumia on järjestetty ja järjestetään ympäri Suomea, mutta myös muualla maailmassa. Tietävästi kaikkiaan Kalevalan kunniaksi järjestetään 500 massatapah-tumaa: eksoottisimpia juhlapaikkoja ovat muun muassa Slovakia ja Zimbabwe.

Vuoden pääjuhla oli Väinön lieskat Helsingissä. Juhlavuodeksi on syntynyt myös kaksi oopperaa: Ilkka Kuusiston lapsille suunnattu Kiljusen Kalevala ja Tapio Tuomelan lemminkäisaiheinen ooppera Äidit ja tyttäret.

Postimerkkikeskus juhlistaa Kalevalaa postimerkkiarkilla. Merkeissä on kuvattuna naisten muinaispukuja.

Sankarien, taikojen, laulujen ja runojen maailmaa

*Mieleni minun tekevi,
Aivoni ajattelevi
Lähteäni laulamahan,
Saa'ani sanelemahan,
Sukuvirttä suoltamahan,
Lajivirttä laulamahan
Sanat suussani sulavat,
Puhe'et putoelevat,
Kielelleni kerkiävät,
Hampahilleni hajoavat.*

Siinä Elias Lönnrotin suurteoksen, Kalevalan, alkusanat. Aikaisempi versio oli Runokokous Väinämöinen, painettu 1835, hieman erilaisin alkusanoin:

*Vaka Vanha Väinämöinen
Matkoansa mitteleepi
Hevosella hirvisellä
Kalahauin karvasella,
Lohen musta muotosella,
Lappalainen kyyttöselkä,
Ijän kaiken kiertolainen,
piti viikoista vihoa,
Kauanaikaista kareta,
Päällä vanhan Väinämöisen.*

Sakkolaisjuurinen filosofian lisensiaatti, Tampereen yliopiston Virtain kulttuurintutkimusaseman johtaja Antti Koiranen, esitelmöi Kalevalasta Lempäälässä Kalevalanpäivänä 28. helmikuuta.

- Kalevalan kieli on muokannut äidinkieltämme rikkaampaan ja monipuolisempaan suuntaan. Sen kieli on E.A. Saarimaan mukaan "luonnonraikkaan, herkän sydämen ja rikkaan mielikuvituksen kieltä". Saarimaa jatkaa: "Kalevalan ilmestyminen merkitsi valankumousta kirjakielessämme. Siihenastinen epäsuomalainen, köyhä kirjasuomi pantiin silloin viralta. Nähty-änsä ja kuunneltuansa Kalevalan kiel-
len omintakeista rikkautta ja sointuisuutta ei kukaan enää saattanut kirjoittaa kuin ennen".

Antti Koiranen oli Lempäälässä pidetyn suuren Kalevala-juhlan esitelmöitsijä. Kulttuurin tutkija tarttui puheensa ohella viuluun ja musisoi yhdessä Lempäälän pelimannien kanssa.

Kalevala merkitsee suomalaiselle kulttuurille äärettömän paljon. Teos on tosi monipuolinen paketti ja tarjoaa materiaalia lähes joka lähtöön. Antti Koiranen sanookin kansalliseepoksen pitävän sisällään monta kirjaa.

Runokirja

Suomalaiselle rahvaanrunoudelle perustuvan teoksen lähdeaineisto on alkuperäisessä muodossaan, ilman lääkäri Lönnrotin parantavaa ja sitovaa kättä, luettavissa viime vuonna jo 34:n osansa saaneessa suurteossarjassa Suomen kansan vanhat runot, jonka julkaiseminen aloitettiin jo vuonna 1908.

Runomuodossa kalevalainen met-

riikka on tullut tutuksi erityisesti Helkanaisten ja -tyttöjen ohjelmistossa. Kalevalan nelipolviseen trokeeseen rakentuva runomitta on selkeä, joskin monet murrelmasäkeet, normaalin puherytmin painotuksesta poikkeavat tekstirivit, tekevät runoudesta haasteellista. Myös kielen monivivahteisuus on samalla rikkaus ja hankaluus.

- Lukuisat meille avautumattomat ilmaisut tekevät tekstin seuraamisen vaikeaksi. Kansakoulussa ja ehkä vielä peruskoulun ala-asteellakin oppilaiden viljelemä skandeeraus - painollisen ja painottoman ylenmääräinen korostaminen - jonka tunnemme vaikkapa henkisistä kilpailuista, kuvaa selvästi kalevalaisen runouden säännönmukaisuutta. Kaikki on skandeerattavissa samaan kaavaan, jos kohta sanojen ymmärrettävyys kärsii, myöntää Koiranen.

Laulukirja

Kalevalan teksteihin on jo niiden alkuperäisvaiheessa vahvasti liittynyt musiikki. Suuri osa Suomen kansan vanhat runot -teoksessa julkaistuista runoista on esitetty kenttäkerääjille laulettuna muodossa, mutta nämä eivät - osin nuottikirjoitusta taitamattomina - saattaneet tätä ulottuvuutta jälkipolville.

- Lönnrot itse oli muuten taitava kanteleensoittaja ja teki myös joitakin sävelmämuistiinpanoja, Koiranen huomauttaa.

Sen paremmin vanhassa Kalevalassa kuin uudessakaan ei ollut sävelmälaitetta, vaikkakin Elias Lönnrot oli liittänyt joitakin sävelmänäytteitä luurisen runokokoelmansa Kantelettaren ensimmäiseen painokseen 1840.

Runsaat sata vuotta sitten, 1895, julkaistiin Kalevalan kommentaattori nimellä Kalevala II, Selityksiä. Tähän koelmaan oli Jean Sibelius toimittanut selvityksen kalevalaisesta runolaulusta ja liittänyt mukaan 17 runosävelmää. Myöhemmin, 1900-luvun alussa, on

säveltäjä ja runolaulututkija Armas Launis toimittanut satoja runosävelmiä kahtena kokoelmana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisusarjassa.

- Suomessa tavallisin viisi-iskuinen melodiikka tuo kalevalaiselle sävelmistölle maailmanlaajuisesti ainutlaatuisen rytmiikan, joka vielä tänä päivänä elää joissakin kehtolauluissa; Tuu tuu tupakkarulla ja Nuku nuku nurmilintu. Kalevalaiseen laulantaan – joka paljolta on ollut iltahämärissä syntynttä tilapäisrunoutta – liittyy mielenkiintoinen responsilaulu – vuorolaulu, jossa esilaulaja kehittelee teemaa ja puoltaja/puoltajat eli muu väki yhtyy kertaamaan saman tekstin sillä aikaa, kun esilaulaja mietiskelee seuraavaa sanottavaansa.

Taikakirja

Kalevala sisältää runsaasti myös maagista aineistoa, jota Lönnrot kumppaneineen on tallentanut sekä Karjalasta että myös muualta Suomesta.

- Kalevalan ajan tietäjien parannusluvut ja –loitsut olivat esi-isillemme tehokkaampia kuin terveyskeskussiemme lääkäreiden pillerit ja voiteet. Usko siihen, että tuntemalla taudin synnyn päästään sen herraksi tai palauttamalla tauti sen syntypaikkaan päästään siitä eroon, on tuonut parannuksen

monille sairaille. Luja usko siirtää vaikka vuoria, sanotaan.

Kalevalassa on lukuisia tällaisia runosäkeitä, esimerkiksi

Vuoresta on vetosen synty.

Tulen synty taivosesta,

Alkua rauan ruostehesta,

Vasken kanta kalliosta.

Mätäs on märkä maita vanhin.

Paju puita ensimmäinen,

Hongan juuri huonehia,

Paatonen patarania.

Sankariepos

Kalevala on kertova kuvaus sankareista – Väinämöisestä, Joukahaisesta, Lemminkäisestä, Ilmarisesta, Kullervosta, Sampsa Pellervoisesta, Antero Vipusesta ja Untamosta.

- Mieskeskeinen sankarirunous kuvaa kaunopuheisesti ja aistikkaasti näiden välisiä ristiriitoja, sotia ja kostoja, traagisia ihmiskohtaloita ja onnettomia rakkaussuhteita ja äärimmäisyyteen vietyjä ponnistuksia, kuten suomalaisen sisuun kuuluu.

Kalevalan naiset puolestaan ovat nuoria neitoja, rakastettuja, äitejä ja emäntiä – Pohjolan karskeata akkaa lukuunottamatta – joiden naisen rooli jopa ylikorostuu.

- Kalevalan synnytyksessä eräs tärkeimmistä Elias Lönnrotin panoksista

on se, että hän teki kansanrunouden sekavasta nimiviidakosta yhtenäisen, juonellisen kokonaisuuden, jossa alkuperäistä runoutta hellin käsin, mutta voimakkaasti muokattiin. Historia-kirjaksi Kalevalasta ei siten ole, kulttuurintutkija painottaa.

Kulttuurin lähde

Kalevala on innoittajana lähes kaikelle taiteelle.

- Kuvataide koko laajuudessaan, sanataide, säveltaide, näyttämötaide, tanssitaide, samoin kuin rakennuskulttuuri, taideteollisuus ja esinekulttuuri yleensä, jopa asustemuoti, ammentavat yhä uusia ideoita Kalevalasta ja kalevalaisesta elämänmuodosta.

Sekä vuoden 1985 että tämän vuoden Kalevala-teema ovat tuoneet uusia kokeiluja, erityisesti lasten suunnataan.

- Mauri Kunnaksen Koirien Kalevala, hiljattain ilmestynyt Kalevala-Ankka, Kalevala-sarjakuvat ja muut vastaavat tuovat Kalevalaa yhä uudella tavalla lähemmäs suomalaisia ja palauttavat meidät juurillemme. Vahvassa juuristossa on kestävä kulttuurin voima.

Esko T. Koirasen postikorttikokoelmassa on kaksi erilaista versiota Sakkolan kirkosta.

Sakkolan kirkonkirjat kyydittiin Pyhäjärven asemalle

Olen lueskellut Sakkolan Historia II, jonka on toimittanut Väinö Kaasalainen ja jota on myöhemmin täydennetty. Kirjassa sivulla 188 kirjoitetaan, että kirkonkirjat olisi viety arkistolaatikoissa lehdeksillä peitetyssä kuormassa metsätietä pitkin Noitermaan asemalle ja laitettu sieltä junaan. Tämä kirjoitus ei kaikkialta osin pidä paikkansa, sillä kirjat vietiin Pyhäjärven asemalle eikä kuorma ollut millään peitetty. Kerron tässä miten asia todellisuudessa tapahtui.

Olin 16-vuotias poika kesäkuussa 1944. Tein tapahtumapäivänä isäni, Manu Kurikan, kanssa kotitilamme pihamaalla, Sakkolan Karholan kylässä, emakon kuljetushäkkiä, kun pihaan pyöräili rovasti Joonas Laurila. Rovasti sanoi minulle, että lähde sinä Aaro viemään kirkonkirjat Pyhäjärven asemalle. Olen jo sopinut Anni Kurikan kanssa, että voit ottaa heiltä hevosen ja kumipyöräkäräyt. Ota matkalta mukaasi Otto Kaartinen ja tule hänen kanssaan pappilaan.

Rovasti palasi pyörällään pappilaan ja minä lähdin hakemaan hevosta kummitätini Anni Kurikan tilalta. Saavuttuani Annin pihaan näin kuinka talon tytär Liisa Kurikka ja palvelija Eeva Susi siellä jo valjastivat kärryjen eteen Veka nimistä hevosta. Otin hevosen ja suunnistin kohti pappilaa.

Matkanvarrelta poimin sitten kyytiin Kaartisen Oton. Päästyämme pappilan pihaan aloimme välittömästi lastata rovastin ja kanslistin kanssa kirkonkirjoja sisältäviä kolmea puuarkkua hevosen kärryyn. Rovasti Laurila ja kanslisti Elsa Jääskeläisen (myöh. Alanko) olivat jo pakanneet näihin puuarkkuihin kirkonkirjat niin tiiviisti, että meidän oli nelistään kova työ kantaa sil-

loisesta kansliasta painavat arkut kärryyn.

Kun saimme kuorman tehtyä rovasti käski Ottoa ja minua viemään nämä kirkonkirjat Pyhäjärven asemalle. Hän painotti erityisesti sitä, että kirkonkirjoja ei saa jättää asemalaiturille vaan ne on vietävä rautatievaunuun sisälle asti. Lisäksi hän vakuutti meitä tuomaan Pyhäjärven asemalta kuitin.

Matka alkoi vauhdilla, olihan Veka ollut muutaman päivän ajamatta. Kun pääsimme Salmelan talon kohdalle, niin Kaartisen Otto sanoi minulle, että viethän sinä tämän kuorman yksinkin Pyhäjärven asemalle, sillä hän meneekin tästä tekemään Salmelan taloon evakkolaatikoita. Mikäs siinä muu auttoi kuin jatkaa Vekan kanssa kahdestaan.

Ajettuani, Manu Kurikan, eli kotini ja Matti Rouhaisen talon väliselle mäelle, näin kun Saaprun suunnalta lensi venäläinen maataistelukone matalta ja ampui kohti Korotiisanmäkeä. Siellä vain lepikko parskui. Tankasen veljekset olivat kyseisestä mäestä savenneet suota ennen talvisotaa, joten siellä oli melkoiset kaivannot. Lentäjä ilmeisesti luuli Korotiisanmäessä olevan jonkun tykkipatterin ja siksi ampui mäkeä vimmatusti. Pelästyin, että huomasiko lentäjä minut ja hevosen.

Samalla kone rupesikin kaartamaan Suurensuon päällä kääntyen Suvannon kautta takaisin. Annoin Veka-hevoselle menokäskyn äänekkäästi, koskaan aiemmin en ollut antanut tälle tutulle hevoselle tällaista käskyä. Veka alkoi juosta lujaa niin että kuiva tie tomusi perässä. Mielestäni lentokone lähestyi uhkaavasti Suvannolta päin, suoraa kohti Kurikkalanahoa.

Käänsin nopeasti hevosen Yrjö Systän talon kohdalla 90 astetta vasempaan, Soprikkalan tielle. Arvioni olikin oikea, sillä lentokone alkoi ampua suoraan Noitermaahan menevän tien reunoja. Onneksi ehdimme Vekan kanssa linjalta pois.

Tämä Soprikkalan tie oli minulle tuttu, sillä kuljin usein Syväojannotkon kautta Noitermaahan, koska notkossa virtasi vesi tien yli ja hevoset joivat siinä aina mielellään. Nytkin Veka parskutti vettä päälleen ja joi.

Loppumatka sujui hyvin ja tultuani Pyhäjärven asemalle laitoin hevosen puomiin kiinni ja pian huomasin paikan hiljaiseksi. Kolkuttelin sieltä täältä ja asemapäällikkö heräsi. Esitin asiani hänelle, jolloin hän mainitsi olevansa tietoinen tulostani. Mies ehdotti, että vedetään nuo puuarkut tuohon asemalaiturille, niin aamulla hän sitten laittaa arkut vaunuun.

Kerroin asemapäällikölle rovastin määräyksen siitä, että kirkonkirjat on heti laitettava junavaunuun ja kuitti siitä on tuotava rovastille. Asemapäällikkö kertoi sitten, että kauempana ratapihalla oli konduktöörivaunu, jonka viereen hän käski minun hevosella ajaa. Lankkuja apuna käyttäen sitten vedimme arkut vaunuun ja lopuksi sain tarvittavan kuitin. Lähdin välittömästi kotimatkalle ja palautin hevosen kummitädilleni.

Seuraavana aamuna, kun vielä nukuin, rovasti tuli kotiini sisään kysymään miten matka meni. Äitini herätti minut ja jouduin selostamaan rovastille matkan vaiheet ja annoin hänelle Pyhäjärven asemalta saamani kuitin.

Aaro Kurikka
Punkalaidun

TILAA OMA SUVANNON SEUTU!
VUOSIKERTA 80 MARKKAA

Sakkolalaisen huutolaistytön värikäs tarina

Osmo Paalanen Joensuusta on tutustunut Helmi Hyrkään teksteihin "Vierailla ovilla" ja kirjoittaa nyt Suannon Seudun lukijoille otteita Hyrkään kirjasta. Kirja kertoo orpotytön tarinaa, jossa tiet vievät aina Siperiaan asti.

Suannon Seudun numerossa 1/1994 peräänkuulutin edellisessä numerossa olleen heinäpeltokuvan pientä heinämiestä, Sulo Kekkiä. Valokuva oli otettu isoisäni, kanttori Israel Maasalon heinäpellolla Patamäellä ehkä vuonna 1914. Halusin tietää Sulon elämäntapaheista sotien jälkeen. Hän oli käynyt ennen sotia Joensuussa äitiäni tervehdimässä. Luulimme hänen kaatuneen. Kyselyyni en saanut yhtään Suloa koskevaa palautetta.

Sota-arkiston, henki- ja kirkonkirjalähteiden avulla on selvinnyt, että Sulo Kekki on Petsamon rintamapalveluksen jälkeen avioitunut ja asunut Karungissa, ja muuttanut Yli-Torniolle, jossa hänellä oli Kekkilä-niminen pikku tila. Sieltä hän on muuttanut Ruotsiin ja saanut Ruotsin kansalaisuudet vuonna 1958. Perhe, vanhemmat ja pojat Osmo ja Pentti (meidän perhemme poikien kaimat) ovat asuneet Gävlessä, jossa Sulo kuoli tapaturmaisesti 83-vuotiaana, vuonna 1989.

Sulo Kekin pojilta olen saanut tietää, että hänen sisarensa Helmi Hyrkäs on elossa ja asuu Imatran vanhainkodissa. Olen vieraillut tuon vireän vanhuksen luona vaimoni kanssa Joensuusta käsin kaksi kertaa, ja saanut kuulla ja lukea melkein uskomattoman elämäntarinan. Heikentyneen kuulon vuoksi keskustelussa oli vaikeuksia.

Hänen kaapistaan löytyi kuitenkin kirja Vierailla ovilla, jossa hän antaa elävän ja värikkään kuvauksen lapsuudesta ja nuoruusvuosiensa vaiheista vuosina 1902-22. Hänellä on tallessa myös kauniisti käsin kirjoitettu vihko, jossa on jatkoa vuoteen 1932.

Imatralla vuonna 1983 painatussa julkaisussa Vierailla ovilla on seuraavanlainen johdanto: "Tässä kirjassa kerrotaan, vanhempiensa menetettyään, pienen orpotytön kamppailusta yksin elämästään ja olemassaolostaan kovassa maailmassa. Päätyen olosuhteiden myötä Venäjälle ja aina Siperiaan asti, josta sittemmin palasi takaisin. Helmi Hyrkäs."

Vanhemmistaan Helmi kertoo:

Äitini on syntynyt Sysmässä ja hän oli isäni tavatessaan setänsä luona Vilakkalassa. Isäni Aleksander Kekki oli Sakkolan poikia, syntynyt Kekkilässä (Haparaisten n:1). Hän oli muurari, jol-

ta loppuivat työt. Oma talo joutui myyntiin. Lapsia oli viisi, minä kolmanneksi vanhin ja ainoa tyttö. Karholassa olleen talon osti poliisi Pitkän, ja perheemme muutti Venäjän puolelle paremman onnen ja työn saannin toivossa.

Tulliasemalta Helmi kertoo mukavienkin muistoja:

Äitini asioidessa näin virkailijat, joilla oli tummansininen virkapuku. Siinä oli kullanväriset napit. Minusta ne herättivät komeita. Minun piti kädestä pitäen tervehtiä tullihenkilöitä. Kun niistä niksautin, niin sain kullanvärisen kolikon jokaiselta. Se oli jännä elämys.

Muutimme lähellä tulliasemaa olevaan kaksikerroksiseen taloon, joka oli entinen kestäkievari. Äitini rupesikin pitämään siinä jonkinlaista teebaaria. Sitten alkoivat vastoinkäymiset. Lapsista nuorin Janne kuoli yhdeksän kuukauden ikäisenä. Isä sairastui keuhkotautiin. Häntä hoidettiin yläkerrassa, jol-

jonne lapset eivät päässeet tartuntavaaran vuoksi. Isän sisar ja hänen enonsa tulivat hakemaan hänet Sakkolaan, jossa isä kuoli entisen kotinsa naapurissa. Hänet haudattiin Sakkolan hautausmaahan v. 1910, jolloin olin kahdeksanvuotias. Muutkin lapset tulivat Sakkolaan, vain Antti jäi äidin luokse.

Niin me neljä orpoa olimme kuin linnunpoikaset, ilman isää ja äitiä. Sitten meidät pistettiin huutokaupattaviksi. Siihen taloon aina annettiin, joka huusi halvimmalla "orjan" itselleen. Minä päädyin monen mutkan ja matkan jälkeen huutolaisena entiseen kotiin.

Näin Helmi muistelee.

Monia koettelemuksia Helmi sai kokea neljän vuoden ajan eri taloissa huutolaisena ollessaan: nälkää, syöpäläisiä, kovaa työtä ja kuritustakin sekä ainaista turvattomuutta. Vihdoin hän pääsi aivan kotinsa naapuriin, Patamäellä olevaan Jääskeläisen taloon, jonka lähellä oli myös Sulo-veljen "koti" kanttori Maasalon perheessä useita vuosia. Tässä Matti Jääskeläisen talossa Helmi sai ensimmäisen kerran tuntea olevansa perheenjäsen. Hän sai oikein kunnan talvitakinkin, jonka kauluksessa oli turkisreunus. Jääskeläisen pappa kävi joka sunnuntai kirkossa urkuja polkemassa. Naapurin Alman kanssa Helmi teki yhdessä kirkkomatkat.

Keväällä 1915 Helmi sai kansakoulun päästötodistuksen, joka on hänellä yhä tallessa. Siinä on kymppi käytöksen ja huolellisuuden lisäksi lukemisessa, ja yhdeksikkö uskonopissa, maantieteessä ja kaunokirjoituksessa.

"Nyt oli edessä elämän kiertokoulu" toteaa Helmi aavistamatta, kuinka kauas se tuli häntä kierrättämään. Sitten hän jatkaa:

"Seuraavana syksynä ilmestyi luokseni äiti, joka oli avioitunut virolaisen miehen kanssa ja odotti jo kolmatta lasta. Hän tarvitsi lastenhoitajaa, vaikkei hän sitä siinä vaiheessa kertonut".

Venäjälle

Äiti taivutteli Helmiä Jääskeläisen mamman vastusteluista huolimatta mukaansa luvaten opettaa hänet ompelemaan koneella. Sen taidon Helmi oli aina halunnut oppia. Vaikka äiti ei

koskaan ollut hellä, hänessä oli jotain vetoa. Äitiä ei hänen mielestään korvannut mikään. Niinpä sitten itkettiin yhdessä eron kyneleitä ja alkoi matka kohti tuntematonta tulevaisuutta.

Junakyydillä äiti vei tyttärensä Viipurin, jossa suurina ihmeinä Helmi sai nähdä raitiovaunun ja matkustajakodin untuvanpehmeän vuoteen, jossa hän nukkui ensimmäisen kerran elämänsä kahden lakanan välissä. Uudet päällysvaatteetkin äiti osti Helmilä Viipurissa.

Matka jatkui Pietariin ja sieltä vanhan Pietarhovin asemalle, josta maanteitse Nobelin tehtaiden johtajan hoiviin. Vasta siellä paljastui, että äidillä oli uusi perhe ja vierasta kieltä puhuva mies. Hovin elämään Helmi sopeutui pian. Talon lapset tulivat tutuiksi, leikkivät hänen kanssaan ja opettivat venäjää. Äitinsä avuksi Helmi joutui myös lypsämään lehmä. Ennen pitkää hän pääsi hovin taitavan ja ystävällisen keittäjän apulaiseksi. Helmi sai oman huoneenkin, jollainen oli keittäjällä, kahdella karjanhoitajalla ja sikalanhoitajallakin. Kamarineito eli sisäkökö nukkui omassa kamarissaan yläkerrassa, jossa myös hovin herrasväki asusti.

Saman hovin palveluksessa olivat Helmin äiti ja veljet. Vanhempi veli Toivo oli hovin herran autonkuljettaja ja nuorempi, 13-vuotias Antti, kesäisin karjapaimen. Pojat olivat joutuneet Venäjälle jo ennen Helmiä.

Tuli vuosi 1917. Vallankumous oli puhjennut Pietarissa ja elintarvikkeista alkoi olla pula. Helmin äiti ja isäpuoli hankkiutuivat hovin perheen estelyistä huolimatta sodan jaloista evakoon aina Siperiaan saakka. Niin jäi Voroninan hovin antoisa elämä taakse, ja junakyyti häikävaunussa muiden virolaisten kanssa alkoi kohti Uralia. Se päättyi yhdeksän vuorokauden kulluttua Omskin kaupunkiin Etelä-Siperiassa.

Tunnelmistaan sieltä eteenpäin Helmi kertoo:

Matkustimme edelleen paikkaan, jossa asui saksalaisia ja virolaisia. Isäpuoleni hakeutui virolaisten lähelle. Kaikialla näkyi vain aavaa mustamultaista peltoa, joka ei muuta kaivannut kuin

kyntäjää. Asutus oli harvaa. Asetuimme kylään, jonka nimi oli Ivanov. Talot olivat enimmäkseen harmaasta tiilestä rakennettuja. Pääsimme asumaan erään talon piharakennukseen. Isäpuoleni sai töitä talosta ja äitini teki käsityötä, kehräsi ja karstasi villoja kylän emännillekin, sillä täällä kasvatettiin pitkäviljaisia lampaita. Myös kankaita kudottiin kotona.

Kirkkoa ei ollut. Isohko kansakoulu kyllä oli ja siinä kaksi miesopettajaa, jotka hoitivat pyhäisin jumalanpalveluksen. Nuorisoseura toimi vilkkaasti, samoin vakituinen laulukoulu sekä viuluorkesteri ja näytelmäseura.

Sain pian kutsun kansakoululle. Siellä opettajan rouva halusi minut silittämään pyykkiä. Hyvin siitä suoriuduin. Toisen kerran miesopettajat kutsuivat minut koululle. He pyysivät osallistumaan näytelmään. He sanoivat, että Siperian arolla ei kasva niin reippaita tyttöjä kuin minä. Esitykseen tuli yleisöä salin täydeltä ja saimme innostuneet aplodit. Esiinnyin monissa näytelmissä ja juhannusjuhliissa sain olla juhannusmorsiamena. Kuorossakin kävin laulamassa. Kerran minua kositettiin oikein puhemiehen avulla. Olin niin nuori hupakko, että kieltäydyin nauraen. Talon emäntä vihoitteli minulle viikon, kun en ymmärtänyt omaa parastani.

Vallankumouksen vaikutukset tuntuivat ennen pitkää Siperiassakin, vaikka mitään taistelua ei ollutkaan. Isäpuoleni muutti välillä kauemmas. Siellä äitini kuoli, enkä päässyt käymään edes hänen haudallaan.

Jonkin ajan kuluttua isäpuoleni palasi kolmen lapsensa kanssa takaisin kylään, jossa minä olin vakituisesti asunut. Hän sai asunnon ja pääsi kylään mylläriksi. Hän sai minut lähtemään omasta työstäni hänen lapsiaan hoitamaan. Sattuneiden erimielisyyksien takia palasin omaan työhöni.

Mieleni alkoi kaivata Suomeen. Kotikävä kasvoi niin suureksi, että päätin lähteä pian kotimaahani. Veljeni Toivo oli saanut jonkinlaisen valtion viran ja pystyi toimittamaan minulle paperit, joilla pääsisin kansakouluseminariin Leningradiin.

Isäpuoleni halvaantui ja joutui

sairaalaan Omskiin. Hänen 8-vuotias poikansa Aati jäi tuttavien huostaan, tyttö Taimi pääsi kasvatiksi hyvään perheeseen ja nuorin, 3-vuotias lasten-kotiin. Heitä hyvästeltäni en enää voinut hillitä itseäni, vaan kyyneleet virtasivat pitkin poskiani, kun kävelin kadulla ja valitin aivan ääneen.

Monien matkakumppanieni avustamana pääsin Pietariin, joka oli muutunut Leningradiksi neljän Siperiassa olovuoteni aikana. Minulla oli opettajaseminaarin pääsypaperit taskussani. En ollut aikonutkaan seminaariin, vaan Suomeen paloi mieleni. Matkustuslupaa en jäänyt odottelemaan, vaan matkustin salateitse Suomeen, kertoo Helmi lopuksi kirjassaan Vierailloilla ovilla. Oli vuosi 1922.

Paluu Suomeen, Sakkolaan

Kauniilla käsialallaan kirjoittamassaan elämäkuvauksensa jatko-osassa Helmi Hyrkäs elää muistoissa. Hän palaa siihen Jääskeläisen taloon, jossa hän oli kokenut huutolaiskautensa rakaimmat hetket ja josta hän oli lähtenyt äitinsä mukaan Venäjälle.

Matti-isäntä oli kuollut ja nuorelta isännältä Kalle Rintamaalta oli amputoitu molemmat jalat kuolion takia. Viljapellot lainehtivat keltaisina, oli leikkuutalkoiden aika. Se toi Helmin mieleen tyttönä kokemansa talkoot, joissa hän kilpaili aikuisten kanssa viljan leikkuussa sirpillä ja joissa sai herkutella rinkeleillä.

Sydämellisesti hänet otti vastaan mamma Jääskeläinen, joka pian Helmin tulon jälkeen menehtyi kotonaan aivoverenvuoroon. Helmi kertoo tuosta tapahtumasta:

Kolme puhumatonta vuorokautta, ja mamma oli poissa. Istuin hänen sairasvuoteensa ääressä ne hetket, jotka hän vielä eli. Luin ja puhuin hänelle, koska hän tajusi kaiken, vaikka ei voinut puhua. Olihan hän ihminen, joka välitti minusta lapsena, oli hyvä, hellä ja huolehtivainen. Hän melkein hemmoteli minua, orpoa.

Jääskeläiseltä lähdettyään Helmi suoritti muistorikkaan kävelyn kahdeksan kilometrin päässä asuvan tätinsä Helena Heiskasen luo Pyhäjärven Saapurun. Hän taivalsi alkumatkasta tuttu-

*Syys-
sen yläpuolelta (le
'a se oli surullista
Rintaman Kalle, or
1. minä minä hän*

*s. oli se aika vuoa
istua. Rauva oli tu
kunnossa ja taas
va ei siihen aikaa
viljähalmest ei niin
elvittin kahvitarjo
kansaasti tarjolla, s
halusi ja jaksoi.*

*sona kun ei pullaa
tuhannuksena, niin
ivan intomielisest
iskin leikkuutalkoi
lla oli jo lapsena
aikka jaksus saam
in. kunnat. niti ikä*

Helmi Hyrkkään muistelmia vuosilta 1922-32 on tallella kauniisti käsin kirjoitettuna.

ja kijasias, joita hän oli juossut paime-nena pitkä vitsa kädessä Luprikanojan sillalle. Siellä hän oli kerran säikähtänyt ukkosen jyräystä, niin että tuntui kuin maailma halkeaisi. Joku mies oli kuulemma silloin menettänyt tajuntansa harjunmäellä, jonka rinnettä hän muisti lapsena kiivenneensä hakiesaan sangolla vasikalle juomavettä.

Helmi aikoi yllättää tätinsä, mutta tämä oli huomannut hänen tulonsa ja kahvi oli jo kiehumassa. Täti oli minulle kuin äiti. Hän yritti vointinsa mukaan auttaa minua, kiittelee Helmi muistelmassaan.

Rippikoulun käynti oli Helmillä Siperian matkan vuoksi jäänyt suorittamatta. Niinpä hän kävi sitä syksyllä Sakkolassa kaksi viikkoa. Kevätjaksosta hän jo kaksikymmentä vuotta täytäneenä aikoi päästä itseksensä lukemalla ja suorittamalla. Kappalainen Vikman ei siihen suostunut, vt. kirkkoherana oli silloin Keituri, joka suhtautui ehdotukseen myönteisesti. Hän määräsi katekismuksen ulkoläksyksi. Kun

Helmi oli kolmena iltana kertomansa mukaan lukenut katekismuksen ulkoa kannesta kanteen, hän pääsi seuraavana sunnuntaina Herran Pyhälle Ehtoolliselle, ja asia oli sillä selvä. Helmi sai todistuksen.

Työelämän alku kotimaassa

Ei Helmin elämä helppoa ollut Sakkolassakaan. Työn saanti oli vaikeaa. Hän oli seuraavien vuosien aikana eripituisia jaksoja useissa maalaistaloissa ja eräällä opettajallakin. Aina ei palkasta ollut tarkkaa tietoa ennen kuin tilipäivänä. Ujona hän ei kertomansa mukaan uskaltanut rahapalkasta puhua etukäteen. Työ oli usein raskasta eikä vapaapäiviä ollut enempää kuin pyhiäkään.

Lopulta Helmi päätti siirtyä Viipuriin. Siellä hän palveli ensin juoppoa romukauppiasta, sitten parturikampaamoja pitävää perhettä. Edellisessä perheessä riehui mies, jälkimmäisessä nainen.

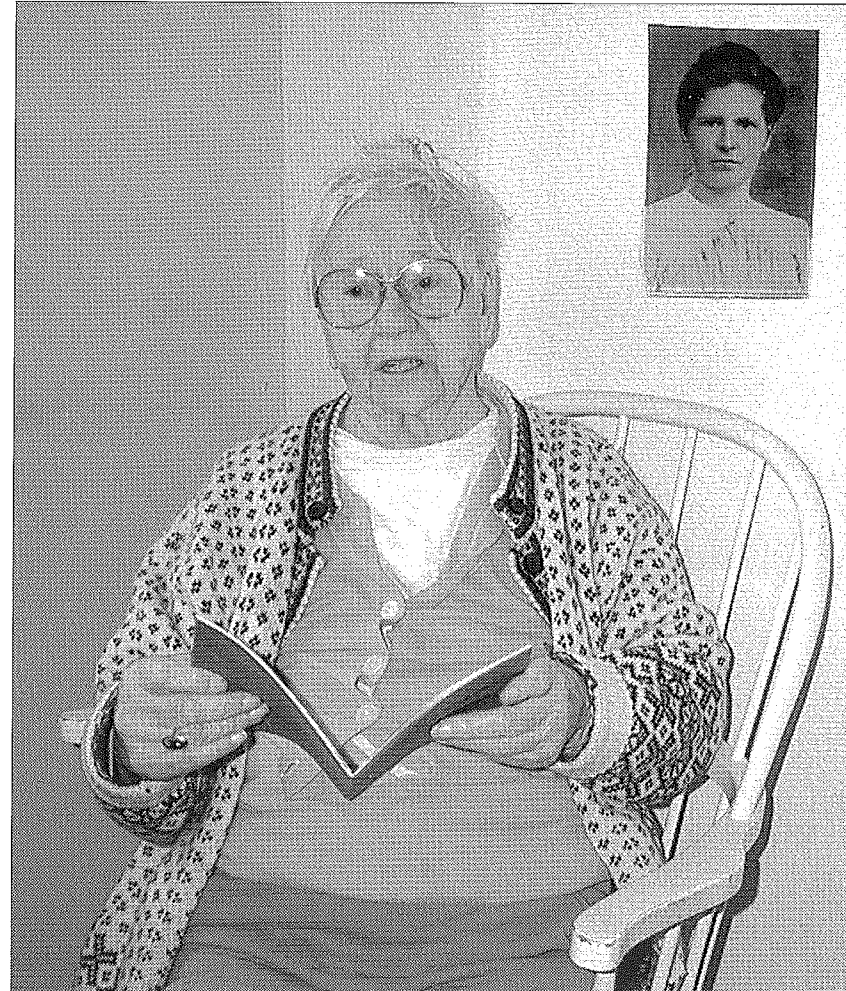
Kyllä elämä saattoi olla yhtä teatteria, kun sitä sivusta joutui seuraamaan, tuumi Helmi näyttelijänkin elämää hiukan kokeneena.

Romanssi

Helluntaipyhiin aikaan Helmi sai vapaata. Ommeltuaan itselleen uuden leningin ja ostettuaan kesähätkun hän lähti erään tuttavansa luo kylään. Hänellä ei ollut sateenvarjoa eikä sadetakkaa, ja ulkona alkoi sataa kuin saavista kaataen. Helmi kuvailee:

Pääsin raitsikasta Aleksanterinkadun kulmassa ulos, niin poks! Törmäsin kohti erästä miestä, eikä hänkään huomannut minua, kun takin kaulus oli pystyssä. Kun siitä siirryin erään kaupan markiisiin alle sateen suojaan, tämä mainitsemani mies seurasi minua ja tervehti kohteliaasti hattua kohottaen. Hän kysyi, olinko tullut treffeille. Hän pyysi kohteliaasti minua elokuviin. Minä olin valmis lähtemään, sillä hän oli mielestäni komea ja hyväkäytöksinen mies. Olin ensi näkemältä ihastunut häneen. Seuraavana päivänä hän pyysi saada hakea minut ystäväni Annan häätöjuhlista, ja minä suostuin.

Joitakin päiviä myöhemmin teimme retken Monrepuohon, jota käyntiä en voi koskaan unohtaa. Monrepoo oli elämäys kauniine kaarisiltoineen ja pie-

Helmi Hyrkkään elämäntarinan on monivaiheinen, ja nyt hän viettää vanhuudenpäiviään Imatralla 95 vuoden ikäisenä.

nine ikkunattomine mökkeineen. Vaikka olimme tunteneet toisemme jo parisen viikkoa, emme vielä tienneet toistemme nimiä. Ne eivät näköjään ole tärkeitä, tärkeintä on rakkaus.

Istuimme eräälle noista Monrepoon romanttisista penkeistä. Nähtyämme edessä olevalla seinällä monia nimikirjoituksia, innostui tuttavani myös asiaan. Minä kirjoitin omani ja hän tekstasi nimekseen Väinö.

Näin alkoi Helmin ja Väinön lämmin ystävyys. Seuraava vaihe oli kahden vuoden kuluttua kihlaus. Helmi kertoo kihlausaikansa työpaikoista:

Olin ensin sisäkkönä juutalaisella tuomarilla, sitten keittäjänä suuren perheen kesähuvilalla ja sen jatkoksi palvelijana kanalanhoitajalla.

Siinä työpaikassa ollessaan häntä kohtasi ihmeellinen sattuma. Aivan naapurissa asui ystävällinen mies, joka

kutsui hänet tyttärensä avulla luokseen. Jännitys laukesi, kun mies paljastui hänen äitinsä veljeksi eli enoksi. Näin naapureista tuli äkkiä sukulaiset.

Helmi Kekin ja Väinö Rasasen kihlaus johti avioliittoon, ja heille syntyi tyttö, josta tuli kaikkien silmäterä. Hän sai Helmin sisarpuolen nimen Taimi. Lapsi kehittyi erikoisen hyvin. Hän oppi syömään lusikasta ja juomaan kupista jo puolivuotiaana. Suuremmilta vaikeuksilta hän oppi myös keijalle, niin että pyykin pesu jäi vähäiseksi.

Surujen vuoro

Sitten tapahtui murheellista. Joulua lähestyi ja maalari Väinön työhön tuli tauko. Perheen isä valmistautui joulun viettoon kotona, vaikka enon perhe oli kutsunut heidät luokseen jouluksi. Jou-

lujen välillä Väinö valitteli väsymystään, alkoi sairastella ja joutui lopulta vuoteen omaksi. Tuskat kasvoivat ja piti kutsua lääkäri, joka tulikin sairaanhoitajan kanssa. Lääkäri tutki, kirjoitti reseptin ja lähti, mutta ennen kuin sairaanhoitaja oli poistunut, kuului sairaan huoneesta korahdus. Väinö oli kuollut. Lääkäri palasi ja totesi, ettei mitään ollut tehtävissä. Sydänhalvaus oli kohdannut 27-vuotiaan perheenisän. Helmi muistelee tunnelmiaan:

En osannut aavistaa, että meidän yhteinen elämämme loppuisi näin yllättäen ja äkkiä, kun se mielestäni ei ollut oikein kunnolla alkanutkaan. Olimmehan nuoria. Vaikka olimme köyhiä, olimme onnellisia, sillä rakastimme toisiamme.

Ainoa onni ja muisto, joka jäi lohdukseni, oli pikkuinen tyttömme Taimi. Hän oli vasta kaksi vuotta täyttänyt, eikä vielä ymmärtänyt, että oli jäänyt orvoksi isästään.

Kevät teki tuloaan. Oli jo huhtikuu. Aurinko paistoi ja poutapilvet leijailivat kevyesti kuin pumpulipallot. Eräänä aurinkoisena päivänä pikku tyttöni katsoi ylös taivaalle ja sanoi, että Taimi tahtoo mennä isin luo.

Kun oli päästy kesään, eräänä aamuna Taimi ei noussutkaan vuoteeltaan. Hän vaati minua viereensä. Hän ei halunnut mitään syötävää eikä juotavaa, vaan antoi ylen. Sairaanhoitaja kehoitti viemään tytön lääkäriin. Niin veimäkin Taimin uuden sairaalan lastenlääkärille. Tutkimusten jälkeen halusi viedä lapseni kotiin hoidettavaksi, mutta lääkärit määräsivät hänet jäämään sairaalaan. Kun kysyin syytä, ylihoitaja kertoi, että lapsella on kaksi vakavaa sairautta, heikko sydän ja aivokalvontulehdus.

Lääketiede ei voinut pelastaa Taimia. Viikon sisällä hän menehtyi. Olin hänen luonaan, kun hän nukahti viimeiseen uneen. Olin täysin masentunut, murheellani ei tuntunut olevan mitään määrää. Ensin menetin mieheni, sitten ainoan lapseni. Molemmilla oli ollut heikko sydän.

Emme ehtineet olla naimisissa kuin vähän päälle neljä vuotta, kun näin kuoleman kautta jouduin jäämään yksin. Anoppini välityksellä pääsin väliaikaisesti lääninsairaalan pesulaitokselle

95-vuotias jaksaa olla yhä virkeä, iloinen, vaikka lähimuistissa on jo häiriöitä. Kuvassa mukana haastattelija ja jutun kirjoittaja Osmo Paalanen.

töihin. Hermoni olivat riekaleina, mutta kohentuivat vähitellen työn ja työtovereitten seurassa.

Elämä jatkuu

Väliaikainen työ päättyi, ja työnvälitystoimiston kautta pestauduin maatalon piiaksi. Lypettäviä oli kokonaista 18 päätä ynnä muu karja sen lisäksi. Oli vuosi 1932.

Vaikka talo oli iso ja komea, palvelijoille ei riittänyt huonetta. Heidät oli majoitettu entiseen pieneen ruokakomeroon, jossa oli yksi sänky kahdelle. Tämä piikojen putka oli rikas luteista. Ensimmäinen yö menikin valvomiseksi, kun luteiden armeija hyökkäsi kimpuni. Entinen piika Hilma nukkui vain sikeästi kuorsaten.

Seuraavana päivänä, joka oli perjantai, raahasin kaikki mahdolliset tavaran tästä syöpäläisten pesästä pihalle. Yritin kiehuvalla vedellä ja tulella hävittää noita vihollisia. Siivosin sen komeronkin nurkkia myöten. Hilma ihmetteli, kuinka minä uskalsin ruveta semmoista tekemään, talon ajalla vielä.

Kun tuli lauantai-ilta ja olimme tulleet saunasta, niin emäntä toi kaksi

valkoista lakanaa sänkyymme. Oli siinä Hilma ihmettelemistä.

Näin päättyi Helmi Hyrkkään isoon ruudulliseen vihkoon kauniisti kirjoitama kertomus elämänsä vaiheista kymmenen vuoden ajalta 1922-32. Se tuntuu loppuvan vähän töksähtäen. Selitys löytyy ensimmäiseltä sivulta, jonka marginaaliin Helmi on kirjoittanut poikittain: Kaikkiaan 46 sivua. Häneltä kopioitavaksi saamassani nipussa sivuja oli vain 34; kaksitoista oli ilmeisesti kadonnut.

Kolmekymmenvuotiaasta alkaen Helmi on asunut enimmäkseen Imatran seudulla. Kymmenisen vuotta hän asui välillä Satakunnassa mentyään serkkujensa luokse vierailulle. Siellä hän avioitui ihan palvelumielessä itseään huomattavasti vanhemman karjalaisen leskimiehen kanssa, mutta miehen sairaus ja kuolema päätti pian tämänkin avioliiton.

Helmi ehti pitkän elämänsä aikana ahkeroida sahalla ja puutarhassa, palvelella kouluilla ja kodeissa, talouden ja lastenhoitajana. Rautjärvellä hän pani kuntoon leskeksi jääneen maan-

viljelijä Hyrkkään rempalleen menneen talouden. Siellä hän harrasti myös näytelmätoimintaa, ohjasi ja kirjoittikin näytelmiä.

Monet imatralaiset muistavat Helmin taitavana hierojana. Uskon sen, sillä tervehtiessäni häntä totesin otteen lämpimäksi ja lujaksi. Toisten palvelijaksi Helmi luonnehti itseään. Hyvät naapurisuhteet ovat virkistäneet hänen vanhuudenpäiviään.

Myöhemmin löytyneestä vihosta voi lukea hänen vaikeistakin elämänsäkokemuksistaan, joista kertoessaan hän toteaa sananparren omaisesti muun muassa:

Tehtyä ei saa tekemättömäksi, menköön syteen tai saveen. Kun sutta lähtee pakoon, niin karhu tulee vastaan. Eteenpäin on mentävä vaikka sydän syrjällä. Rakkaus sokaisee, avioliitto silmät aukaisee. Ehkäpä elämänsäkokemusten annetaan vain koettelemuksiksi. Olin niin optimistinen, että ajattelin, ettei tässä maailmassa voi tehdä koskaan liian paljon hyvää.

Imatran vanhainkodissa Helmi on ollut nyt yli kaksi vuotta. Sinne siirtyminen omasta asunnosta on ollut hänelle lähes ylivoimaisen vaikeaa. Nyt hän tyytyy osaansa, lukee lehtiä, selaillee kirjojakin, ilahtuu postikorteista (os. Imatran vanhainkoti, Kaakkurinkatu 29, 55800 Imatra). Hän lukee ääneen television tekstejä muillekin kodin asukkailla.

Helmin lähimuisti on lähes olematon. Vierailumme aikana hän kysyi viisi kertaa: Mistäs työ ootte kotosin?

Vanhoja asioita hän muistaa hetimitäin paremmin, mutta tarvitsee virikkeen valokuvan, lehtikirjoituksen tai muuta, joka vie hänet muistojen maailmaan.

Vierailumme päätteeksi kysyin häneltä, miten on mahdollista, että hän niin kovien koettelemusten jälkeen 95-vuotiaana jaksaa yhä olla niin iloinen ja virkeä. Hän mietti vähän aikaa ja totesi sitten:

Siinon vissii nii sitkistynt.

Osmo Paalanen

Kiviniemen maisemia Esko T. Koirasen keräämistä vanhoista postikorteista. Vasemmalla kansakoulu.

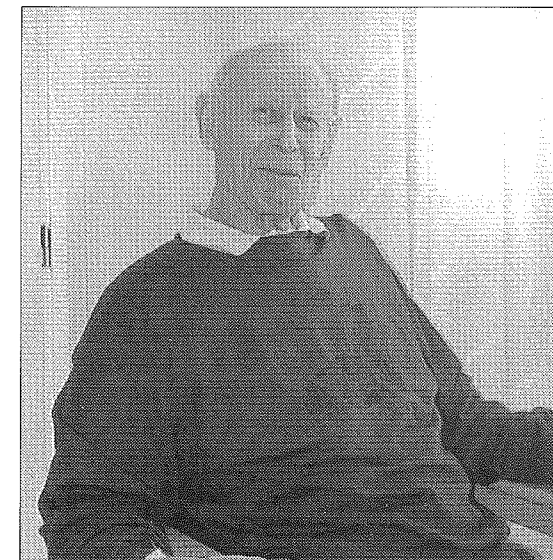
KUOLLEITA

Viljam Pylkäs, syntynyt 28.2.1912 Valkjärvellä, kuoli Lempäälän Himminkodossa 6.2.1999.

Pylkästä pidettiin kuitenkin sakkolalaisena, ja Haparaisista hän on myös lähtenyt evakkoon perheineen.

Hämeen mailla hänen kotikuntinaan olivat niin Lempäälä kuin Punkalaidun, missä hän piti asutustilaansa aina eläkkeelle siirtymiseensä asti. Eläkevuosiaan hän vietti Lempäälässä.

Viljam Pylkäksestä tuli kautta valtakunnan tunnettu mies, kun kirjailija Väinö Linna otti hänet Rokan esikuvakseen kirjaan Tuntematon Sotilas. Vastaavasti myös Pylkäksen muistelma on syntynyt kirja, jossa hahmo Linnala kuvanee Linnaa.

Viljam Pylkäs ennätti melkein 87-vuotiaaksi, ennen kuin viimeinen iltahuuto kutsui. Kuva on kahden vuoden takaa, Hanna Kitusen tekemän 85-vuotishaastattelun yhteydessä otettu.

Pylkäs ja Linna kuuluivat JR 8:ssa samaan puolijoukkueeseen ja pitivät perhetuttuina yhteyttä loppuun asti.

Täydennysmiehenä talvisotaan joutunut Pylkäs joutui lähtemään myös jatkosotaan, ja hän puolusti maatamme viiden vuoden ajan. Kotiseutumakaa Karjalaan hän ei sen koomin teh-

nyt. Sen sijaan moni Sakkolassa vierailut on käynyt kääntymässä Pylkäsen kotitalon paikalla ja ikuistanut taloa valokuviin.

Viljam Pylkäsellä perheeseen kuului poika ja kolme tytärtä, puolisonsa kuoli jo 1980-luvulla.

KUOLLEITA

Laina Huuska, omaasukua Ukkonen, syntynyt 11.9.1916 Metsäpirtillä, kuoli 11.1.1999. Hänen kotikylänsä oli Sakkolan Pannusaari.

Tyine Nuoraa muistellen

Tyine Maria Nuora syntyi Nuoran sisarusarjan neljänneksi vanhimpana Sakkolan Haparaisissa 30.4.1917. Hän sai iäisyyskutsun monivaiheisen sairauden jälkeen Lempäälän terveyskeskuksessa 27.1.1999.

Siunaustilaisuuden 20.2.1999 Lempäälän kirkossa aloitti kanttori Östermanin soittama, mieliä hermistävä urkukoraali. Siunauksen toimitti pastori Asko Ojakoski. Kuultiin myös Väinö Leppäsen esittämänä yksinlaulua. Urkujen soidessa alkoi Tyinen viimeinen matka Lempäälän hautausmaalle läheisten saattamana. Monet kukat jäivät koristamaan hautakumpua.

Muistotilaisuuden ohjelma seura-

kuntatalolla alkoi pienen Pauliinan toivomalla virrellä ”Mä silmät luon ylös taivaaseen”, jonka jälkeen pastori Ojakoski puheessaan mainitsi muun muassa: Meidät on jo pieninä otettu Jumalan lapsiksi ja nimemme on kirjoitettu taivaassa.

Pitkäaikainen ystävämme Sirkka Kuuppo lausui Aleksanteri Aavan ja E. Kivik’ahon säkeitä. Väinö Leppänen lauloi vielä kanttorin säestämänä Heino Kasken ”Unen maa”, ja Anne esitti pianomusiikkia. Adressit luki Pertti Nuora Maaritin avustamana.

Henkisten harrastusten pariin Tyine joutui jo nuorena. Hän kuului Haparaisten nuorisoseuraan, ollen sihteerinäkin pidemmän aikaa. Samoin hän kuului Haparaisten marttoihin, toimien myös marttaseuran puheenjohtajana. Myöhemmin hän kuului Lempäälän karjalaisiin ja seurakunnan iltapäiväkuoroon.

Jo kodin perintönä Tyine oli omaksumut säästäväisyyden, ahkeruuden ja työnteon taidon, sekä sitkeyden ja tarmokkuuden. Hän rakennutti itselleen kodinkin, mikä ei suinkaan ole itsensänselvyys yksinäiselle naiselle. Raivasi kantoja ja kiviä. Erityisenä kukkien ystävä hän piha kukoistikin komealla kukkaloistolla kesäisin. Hän joutui kuitenkin jalkavain takia luopumaan kodistaan ja muuttamaan Lempäälän keskustaan kerrostaloasuntoon, josta tuli hänen viimeinen kotinsa.

Tyinen mainittavin harrastus olivat käsityöt. Taidokkaasti syntyivät valko-ompeleet, revinnäiset, nypläykset ynnä monet muut liinat, jotka koristivat sekä hänen että meidän muidenkin koteja. Hän arvosti suuresti omin käsin tehtyä kauneutta.

Suurimman osan ajastaan kahtena viimeisenä vuotena Tyine vietti luonani. Useasti, jopa päivittäin, kuljimme muistoissamme kotiseudulle Karjalaan. Kuljimme kirkkotielle poiketen Jumalan puistoon, hautausmaalle tapaamaan siellä nukkuvia läheisiä. Toisinaan taas koulutielle tapaamaan opettajiamme, jotka meille tiedon jyvää jakoivat. Poikkesimme seurakuntatalolle monien harrastusten merkeissä. Muisteltiin pyhäkoulua joulujuhlineen, tyttöosastoa tyttöpäivineen. Tuskin oli ainuttakaan kotia, joiden ovia

emme olisi muistissamme avanneet. Monien ystävien luona viivyimme useasti.

Menimme hiekkarannalle, kuljimme ahoilla, metsässä, niityillä ja notkoissa. Poimimme valkovuokkoja, joilla kukitettiin äidit äitienpäivänä. Eniten tietysti muistelimme omaa kotia ja pihapiiriä. Muistojahan meillä jokaisella riittää, osa kipeitäkin, eikä niitä voi meiltä kukaan viedä.

Olemme molemmat käyneet –Tyine useitakin kertoja – nyt kurjassa Karjalassa, joten muistojen helminauha on lisääntynyt tummalla, himmeällä helmellä. Mutta eiköhän elämän kirjokankaaseen kuulu myös tummia kuteita.

Tyine on nyt poissa. Muistot ja kaipaus ovat jäljellä. Kauniina nauhana vuosien päivät, helmenä jokainen muistoksi jäivät. Elämän päivien ketju on kallis, helmist’ ei yhdenkään kadota sallis.

Aira-sisko

Pappaani muistellen

Pappani, Toivo Pitkäsen lämmin sydän sammui 22.12.1998. Hän oli syntynyt Sakkolan Lapinlahdella 13.10.1910, josta muutti perheensä mukana Vuoksen pohjoispuolelle Kaarnajoelle. Maanviljelyn ohessa hän oli mukana nuorisoseura- ja suojeluskuntatoiminnassa. Talvisodassa pappani puolusti omaa kotiseutuaan viestiryhmän johtajana ErP6:n kranaatinheitin-

joukkueessa osallistuen mm. Keljan ja Taipaleen-joen taisteluihin, ja ehti niiden välissä avioitua kotikylästä tutun saman ikäisen Laura Nallin kanssa. Samoihin aikoihin hän sai myös luvan käydä hyvästelemässä kotinsa viimeistä kertaa. Äitini syntyi kohta sodan jälkeen ja perhe päätyi Vilppulaan Huhtijärven kylään, josta sille osoitettiin Valkeaharju-niminen kylmä tila. Seuraavana vuonna oli taas astuttava riviin ja pappani käskettiin JR60:n kranaatinheitinkomppaniaan. Hyökkäystie vei kauas Laatokan pohjoispuolelle aina Äänisen ja Seesjärven asemasotatietuihin asti, josta joukot kiirehdiittiin vielä viimeisen sotakesän -44 suurhyökkäyksen torjuntaan Kannakselle. Pappani oli päättänyt olla viemättä perhettään takaisin Karjalaan lähelle sotatoimia hyökkäysvaiheen jälkeen, ja nyt hän palasi rauhan tultua sen luo Vilppulaan, missä toinen tyttärikin oli jo ehtinyt syntyä.

Kun joskus paljon myöhemmin kysyin papaltani, miltä tuntui joutua luopumaan kotiseudustaan, hän kertoi minulle että pitkän ja raskaan sodan jälkeen kaikkein tärkeintä oli kuitenkin saada olla yhä elossa ja oman perheen parissa. Tiedän että Karjalaan jääneen kodin menettäminen koski häneen syvästi kuten kaikkiin saman kohalon kokeneisiin, sen näin hänen kyyneleisistä silmistään mm. ollessani joskus pikkupoikana mukana Sakkolajuhlissa. Saman tulin ymmärtämään vuosien mittaan kuunnellessani hänen kertomuksiaan monista Karjalaan tai sotaan liittyvistä kokemuksista.

Mutta kun muutakaan vaihtoehtoa ei ollut, piti vain yrittää katsoa tulevaisuuteen ja aloittaa lähes kaikki alusta; peltojen raivaus, maanviljely, uuteen ympäristöön ja uusiin ihmisiin tutustuminen. Puutetta oli monesta, mutta sitkeyden, kekseliäisyyden, positiivisen luonteen ja terveiden elämäntavojen avulla päästiin käyntiin ja pikkuhiljaa alkoi jo näyttää valoisammalta. Kohta ostettiin valmis pientila Särkinen Elämäntaipaleen kylästä. Tyttäriä syntyi kaikestaan neljä. Elanto irtosi maasta, välttämättömiä lisätuloja perunalla ja sipulilla torikaupasta, jouluksien myynnistä ja tukinajosta. Mummoni osasi ommella vaatteita niin omiin tarpeisiin kuin vieraillekin, mistä oli myös paljon apua.

Kun itse synnyin vuonna -66, olivat pappani ja mummoni jo keski-ikä ohittaneita, mutta yhä vielä vireässä työ-

kunnossa kumpikin. Maatila oli hyvin hoidettu, puute oli kaukana takana. Leipä ja sianliha riittivät ahkeruuden ja maamiestaidon avulla. Muistan miten pikkupoikana sain viettää onnellisia kesäpäiviä mummolassa sen kaiken aidon, kiireettömän, hyväntahtoisen työntöuhun keskellä. Pappa kutitteli minut aamuisin hereille rallatellen vanhankansan loruja. Mummo hääri hellan luona ja kutsui meidät kohta aamiaiselle. Omien leikkien ohessa seurasin päivän askareita tuvassa, navetas- sa, pihassa, pellolla, metsässä, kotieläinten parissa, eikä silloin tullut mieleeni se, että jokaisella lapsella ei ole asiat välttämättä näin hyvin. Joskus ajelimme hevosskyydillä naapurikyliin uutta vasikkaa tai porsasta ostamaan, ja olin onnellinen ja ylpeä saadessani ohjastaa itse. Iltaisin pappa kantoi pesuvadin tupaan takan reunalle ja mummo huolehti siitä, että pesin silmäni ja suuni hyvin. Oli turvallista vaipua uneen päivän tapahtumia mielessä keräten, seinäkellon hiljaa raksuttaessa. Aikuisena olen muistellut tuota aikaa kaipauksella ja surrut sitä, etten voi tarjota samaa enää omille lapsilleni, maailmanmeno on muuttunut niin paljon.

Vuodet vaihtuivat ajallaan, ja niin koitti se hetki jolloin isovanhempieni oli siirryttävä eläkepäivien viettoon. Muistan kuunnellessi sivusta, miten tuota vaihetta suunniteltiin ja arasteltiin etukäteen, sillä tulisihan se olemaan melkoinen muutos työhön tottuneille ihmisille ja varsinkin vielä hyväkuntoiselle papalleni, joka ei juuri koskaan ollut sairastellut ja joka tunsin itsensä yhä sekä mieleltään että ruumiiltaan nuoreksi. Hänestä mahtoi tuntua tyhjältä myös siksi, että tyttärien tai meidän seuraavan polven edustajien joukosta ei ilmaantunut ketään jatkajaa. Maanviljelystä ja karjasta luovuttiin, kohta myös hevosesta, tuosta pitkäaikaisesta ja tärkeimmästä työkalverista. Perunan viljely ja torimyynti sekä joulukuusikauppa jäivät ohjelmaan vielä vuosiksi. Noina aikoina näinkin pappani liikkuvan usein eri puolilla, ja yleensä hän oli juuri viihdyttämässä kadulla tapaamiaan tuttuja jollain hausalla tarinalla. Jutun keronta ja hyväntuulisuuden välittäminen muihin ihmisiin olivat hänen tavaramerkkejään.

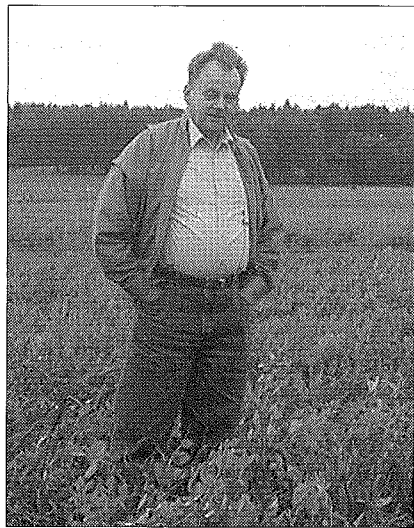
Lopulta alkoi ikäkin jo painaa siinä määrin, että oli tosiseikkojen edessä taivuttava muuttamaan pois omasta pit-

käaikaisesta maaseutukodista, jonka hyväksi oli tehty työtä monta kymmentä vuotta. Pieni ja ilman suuria kotitöitä vaativa asunto löytyi Vilppulan keskustasta. Palvelut olivat lähellä ja kodinhoitajat kävivät säännöllisesti. Pappani teki yhden tai kaksi kävelylenkkiä päivässä ja jaksoi käydä kaupassakin, mummoni ulkoili harvemmin. Vierailimme perheeni kanssa vanhusten luona harvakseltaan, mutta melko säännöllisesti niin kuin olimme aina ennenkin tehneet, mutta näin jälkeen päin tietysti ajattelen, että miksemme sittenkin poikenneet paljon useammin. Pappa ja mummo olivat alkaneet puhua korkeasta iästään ja kuolemasta jo jonkin aikaa, niin lähellä se hetki tulisi väistämättömästi olemaan. Näin joskus kyyneleitä pappani silmissä hänen katsolessaan pienten lasten ketteriä kupekeikkoja lattialla. Mietin, johtuiko se siitä että hän oli jo itse vanha ja tunsin voimiansa vähenevän ja että hän kaipasi omaa nuoruuttaan, vai siitä että hän oli onnellinen kun sai nähdä sukunsa jatkuvan hyvissä merkeissä eteen päin. Uskon että hän ajatteli kumpaakin.

Pappani oli hyvä ihminen, sen sain itse kokea, mutta sen olen kuullut monen muunkin sanovan. Hän oli tavallinen pieni ihminen, mutta suuri luonteeltaan ja rikas hengeltään. Hän oli aina valmis auttamaan muita ja antoi omasta ajastaan ja ymmärsi varmasti saavansa sitä kautta itsekkin enemmän. Pappani oli kiinteässä yhteydessä aseveljiinsä ja toimi omalla henkilökohdallaan panoksellaan aktiivisesti sotaveteraanien hyväksi. Samoin hän oli mukana monissa kylän yhteisissä talloissa ja vapaa-ajan riennöissä. Hän loi iloisuudellaan hyvää mieltä kanssaihmiisiinsä ja teki sitä kautta monta vaikeaa asiaa mielekkääksi ja mahdolliseksi. Tällaisia todistuksia saimme kuulla hautajaisissa sekä hänen aseveljeltään että muilta ystäviltaan, joiden arjessa hän oli elänyt mukana. Hän jatkoi arvokkaita oppeja ja elämäntahtoa nuoremmilleen. Kunpa vain me helpolla päässet nykyihmiset ymmärtäisimme noudattaa noita edeltäjäiltämme saamiamme ohjeita! Siihen meillä on oikeus ja velvollisuus. Muistan rakasta pappaani suurella kunnioituksella ja kiitoksella. Ikävän keskelläkin olen onnellinen siitä, että olen saanut olla juuri hänen lapsenlapsensa, vunkansa.

Mika Ratas

Arvon mietteitä

Arvo Meskanen on täyttämässä 70 vuotta ja puhelee mietteitään seitsemän vuosikymmenen kunniaksi:

- Minäkö olen sittenkin se viimeinen mies Heikkilässä? Ei ole Sakkolan pitäjän Vilakkalan kylässä (Heikkilässä) muita miehiä eikä naisiakaan kuin muutama, alle kymmenen. Kyllä Heikkilässä oli ennen sotia sentään yli viisikymmentä onnellista asujaa, muistellee Meskanen.

- Olen nyt 1990-luvulla käynyt neljä kertaa kotini paikkeilla, sillä eihän sitä talon yms. rakennuksien paikkaa voi ihan tarkkaan tuntea, kaikki on muutettu pelloiksi. Muuta sieltä ei saa mukaansa kuin haikeita muistoja. Ei se

VUOSIA TÄYTTÄNEITÄ

ollut oikein, että meidän vanhemmilta ja lapsilta vietiin kaunis Karjalamme ja vanhempiemme meille suunnittelema kotiseutu. Mutta sehän on aina ollut rajanaapureiden kohtalo.

- Lähtisin tänä kesänä käymään Vilakkalassa, jos olisi vielä muitakin lähtijöitä. Tiedän kyllä hyvin, kuinka paljon rivimme ovat harventuneet. Kävimme joskus 1990-luvulla vielä isolla joukolla Vilakkalassa, Taipaleessa ym. Nyt on hyvä, jos yksi bussillinen löytyy. Soitelkaa minulle, jos sakkiiin vielä sopii, pyytää Meskanen.

- Koulutovereista useat ovat jo ylittäneet tämän 70 vuoden ikärajan, ja moni on myös siirtynyt ajasta ikuisuuteen. Siksi kai pidänkin toukokuussa olevia 70-vuotispäiviäni tosi ihmeenä. Tervekin olen edelleen. En mitenkään juhli merkkipäivääni, mutta olisihan se ihanaa viettää ne Vilakkalassa toisten joukossa niin kuin ennenkin.

Näihin mietteisiin yhtyy myös Arvon sisar Kirsti Salonen, omaasukua Meskanen. He muistelevat lämmöllä taannoista kotiseutumatkaa, jossa olivat mukana muun muassa Esteri, Impi ja muut tutut.

- Terveiset teille kaikille.

Serkukset Maila Kivi, omaasukua Jortikka, ja Bertta Henttonen, omaasukua Repo, ovat täyttäneet kumpikin 75 vuotta. Maila Kivi joulukuun 5. päivänä 1998 ja Bertta Henttonen 12.2.1999 eli ystävänpäivänä. He ovat kotoisin Sakkolan Kaarnajoelta.

Onnittelut kummallekin, toivottelee
Irja-Kaija

Seminaarimatka

Karjalan liitto järjestää Karjalan kysymystä taustoittavan seminaarimatkan idän ja lännen rajamaille – Baltiaan, Puolaan ja Kalingradiin – huhtikuun 5.-11. päivinä.

Matkan teemana ovat maailmansotien tuomat rajamuutokset, väestön evakuointi, asutukset ja rajoihin liittyvät ratkaisemattomat kysymykset. Tapahdumia esitellään ja rinnastetaan siirtokarjalaisten tilanteeseen. Matkan asiantuntijoina ovat dosentti Silvo Hietanen ja professori Dietrich Assman, Saksan entisen Itä-Preussin kulttuurin erityisasiantuntija ja Königsbergin evakko.

Lisätietoja saa Karjalan liitosta ja matkatoimisto Finnsov Toursilta.

Kotiseutumatkailijalle opastusta

Karjalatalolla Helsingissä järjestetään 8.5.1999 kurssi "Kotiseutumatkailijan ABC". Kurssi on tuhti tietopaketti kotimatkalaisen reppuun; kuinka suunnitella matka, löytää karttaan merkityt kohteet metsittyneestä maastosta, kuinka kirjata muistot matkakertomukseksi ja tallentaa näkymät onnistuneiksi otoksiksi albumiin, kuinka saada paikannimet kertomaan omia tarinoita suvun juurista.

Kotiseutumatkailaiset ovat avainasemassa arvokkaan kulttuurimaiseman tallentamisessa ja siirtämisessä jälkipolville. Kurssipäivän luennoitsijoina toimivat muun muassa tekniikan tohtori ja karjalaisen kulttuurimaiseman asiantuntija Martti I. Jaatinen sekä Karjalaa innokkaasti kuvannut valokuvaaja Markku Meriluoto. Ilmoittautumiset Karjalan liittoon Virpi Mettäselle.

Onni on kovin lihonut

Täällä mie Lahessa laverran.

Kera nälän kiemurtelen.

Kun ei ole ottamista,
olen silloin ottamatta.

Konsa taasen on tuloja
silloin "suimasan" enempi.

Vatsa kasvavi kovasti.
Niska kuin suurella sialla.

Voi polo päiviäni.

Laihtua pojan pitäisi.

Ei sais syyvä, eikäjuuva.

Eikä laiskana levätä.

Mie ei piä mokomasta
tuon turhan puhujasta.

Kun on pöyvässä pötyä.
Nautin auvon antimista.

Syön lihat, syön kalat
leivät, piirakat hotaisen.

Kun mie kiertelen kylää,
saavun luokse sakkolaisen.

Emännät ensiksi kysyvät.

Kumman Onni ottanevi
tahot syyvä, tahot juuva?

Ensiksi sajut jos saisin.
En ole kahvin mie kaveri.
On ku vettä väärentäisi
puhtaan veteen poroja.
Piirakat kaiken parasta.
Lauvantaina lihapotti.
Se on sitä sakkolaista.
Muisto menneiltä ajoilta.

Onni Pursiainen

Onni Pursiainen taannoin
kynäilemän runon lähetti
Aliina Liimatainen
Viialasta

SINÄ OPISKELIJA,
joka olet opiskellut historiaa, kansantiedettä tai muita museoaineita ja perehtynyt arkistointiin ja luettelointiin.

Tarjoamme sinulle työtä noin 3-4 kuukauden ajaksi Sakkola-museo -projektissa. Työajoista ja palkasta sovitaan erikseen. Työ tulisi olemaan asiakirjojen, valokuvien, esineiden ja muun museoaineiston arkistointia, järjestelyä ja luettelointia sekä perinteen keruuta mm. haastattelemalla.

Ota yhteyttä Hannu J. Paukku
p. 02-7628152 tai 0500-741296
tai Hannu Turkkinen
p. 03- 3752525 tai 040- 5113853

SUVANNON SEUTU JULKAISEE

jokaisessa numerossaan suruviestit,
merkkipäivät,
hääpäivät, kastetut,
valmistuneet
yms. perheutiset.

Lähetä toimitukseen teksti, tiedot sukujuurista yms,
liitä mukaan myös valokuva.

Os. Suvannon Seutu, Rautasemantie 375, 37550 Lempäälä.
Puhelintiedustelut iltaisin ja viikonloppuisin p. 03- 3748 448.

31012) KESTO/30
Hynnä Tauno
Kurkipolku
37550 LEMPÄÄLÄ

SAKKOLAN HISTORIA

Toinen, uusittu painos Sakkolan historiaa on edelleen saatavana, samoin kirja Sakkolan kylät tuvasta tupaan.

Kirjoja voi hankkia Osuuspankin konttorista Lempäälässä.

Kirjoja myyvät myös Eino Kuisma, Punkalaidun, sekä Lempäälässä
Anneli Kuisma, Esteri Lojonen ja Aaro Viskari
Anneli Kuisma hoitaa postitettavat tilaukset, puh. 03- 3748 410

Sakkolan historia II maksaa 70 markkaa ja
Sakkolan kylät tuvasta tupaan 110 markkaa.
Postilähetyksistä peritään lisäksi lähetyskulut.

**HANKKIKAA NYT PITÄJÄTEOKSIA
- VAIKKAPA LAHJAKSI!**

SAKKOLAN PITÄJÄ- JUHLAN VIDEO

Saatavissa nyt myös 50 minuutin mittainen pitäjäjuhla-video kesän
1997 juhlista Sakkolassa. Tilaa värikäs dokumentti historiallisista
juhlallisuuksista Karjalan kotikunnulta hintaan 150 markkaa.

TILAUKSET:

Ilpo Kuparinen puh. 03- 3738 195, 254 0640 tai 0400 307 550

Videota voi myös noutaa Crane Video Oy:n toimipisteestä
Tampereen Näsilinnankatu 28

tai Vesilahdesta Kuparisen kotoa Rautialantie 525.

Tilauksia otetaan vastaan myös Suvanto-Säätiössä.

PITO-KALAASI KY

Pitopalvelu Aila ja Kati Heikkilä, Tampere

Puh. 03-343 3902, 03-266 2002, 0400 548 526

**Seuraava Suvannon Seutu ilmestyy
toukokuun alkupuolella,
äitienpäivän aikoihin.
Lehteen tarkoitettu aineisto pitää
olla toimituksessa 16.4. mennessä.**

Putkiliike P. Nuora Ky

37560 KULJU

Puh. 367 6100

**TILAA SINÄKIN
OMA
SUVANNON SEUTU**

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

*Seuraava lehti
ilmestyy
toukokuussa.*

SUVANNON SEUTU

**Suvannon ympäristön
kotiseutulehti**

Ilmestyy vuonna 1999 8 kertaa

Tilaushinta

80 mk/vuosikerta

Ilmoitushinnat

1 mk palstamillimetri (+alv 22%)

Toimituksen konttori ja osoite

Rautasema, 37550 Lempäälä

Puhelin (03) 374 8448 iltaisin

Postisiirtotili

TA 359 751

Pankki

TSOP, 37500 Lempäälä

Tilinumero 522803-211955

Vastaava toimittaja

Marjo Ristilä-Toikka

Toimituskunta

Esko Kallonen

Eero Koppanen

Ritva Koski

Juha Kuisma

Hannu Paukku